

Modernitetens protestantism har, menar Reno därefter, råkat ut för en liknande kollaps. Sedan Schleiermacher definierar sig protestantisk teologi ofta i motsättning till katolsk; den tyska diskussionen om *Den gemensamma deklarationen* är ett näraliggande exempel. Ekumenik blir ett omöjligt företag. Jag skulle vilja att Reno drog linjen tillbaka till de reformatorisk *sola* och till tanken *ecclesia semper reformanda*: har inte dessa formuleringar på var sitt sätt blivit principer som varje debattör kan använda för att avvisa varje förändring, absoluter som man kräver att motparten bejaktar innan samtalet ens börjar?

Reno framställer ett slags ekumeniskt baklås. Michael Root behandlar en formulering som kanske kan smörja låset: «unity we have — unity we seek», kyrkoenhet både finns och icke finns, samtidigt. Hur? Man kan inte slingra sig ur frågan genom att definiera olika sorters enhet, utan uppgiften är att visa hur kyrkans enhet *samtidigt* finns *och* är på väg, är *och* blir. Roots artikel rör därmed det som är navet i *Princetons Proposals* ekumeniska modell. En nyckelfråga är den historiska — har full enhet någonsin funnits? hur skedde kyrkosplittringarna? Roots slutsats är att sökandet efter enhet innebär att den enhet vi (redan) har blir synlig. Risken att Root här kan komma i delo med Reno är uppenbar: själva sökandet efter enhet blir lätt en dygd man gjort av nödvändigheten.

Av de övriga uppsatserna skall nämnas Geoffrey Wainwrights översikt över den ekumeniska situationen och Susan K. Woods eleganta framställning av *communio*-eklesiologins problem i romersk-katolsk diskussion just nu: hur sakramental eklesiologi kan utföras inom dess ram, med revision av Rahners och Schillebeeckx' schema. En rad andra bidrag handlar om den eklesiologisk-ekumeniska frågan ur ortodox, frikyrklig resp. pentekostal synpunkt, oftast med giltighet långt utöver den amerikanska arenan.

Europa har en annorlunda ekumenisk scen än USA, inte minst genom de nationalkyrkliga belastningarna, som blandar in ångesten för det egna arvets bestånd i ett samtal som därmed förs i alltför högt tonläge. Det amerikanska *Princeton Proposal* kan ge en metodisk nytändning också hos oss i viktiga frågor om tro och kyrkoordning.

Peter Bexell

Edward Idris Cardinal Cassidy: *Ecumenism and Inter-religious Dialogue: Unitatis Redintegratio, Nostra Aetate*. x + 294 sid. New York/Mahwah, NJ: Paulist Press 2005.

Cardinal Cassidy's book about *Unitatis Redintegratio* and *Nostra Aetate*, documents of the Second Vatican Council on ecumenism and interreligious dialogue,

respectively, is the first in an eight-volume series. The aim of the series is «to educate people on the origins, major points, and developments of the key documents of the Second Vatican Council; to review how the church has accepted or revised the documents in practical terms; and to suggest the directions that the church appears to or should be heading.» Cardinal Cassidy, an archbishop emeritus from Australia, is a uniquely positioned person to author this book. From 1989–2001 he was president of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity, as well as president of the Holy See's Commission for Religious Relations with the Jews. His authoritative position allows him an insider's perspective on religious dialogue among the most influential figures of Christianity and Judaism.

The book treats the two documents independently of one another, so the reader may consult only one of the book's chapters without fear of confusion. Each chapter, however, follows the same format: it addresses the Document, Major Points, Implementation, and the State of the Question. The bulk of both chapters consists of the «Implementation.» In chapter one, on *Unitatis Redintegratio*, Cardinal Cassidy examines the Ecumenical Directories and the encyclical *Ut Unum Sint* in some detail (20–43) before expending great effort toward a summary of ecumenical activity in «Forty Years of Dialogue» (43–87). He then notes instances of «Spiritual Ecumenism, Prayer, and Common Witness» (87–97), a section which leads naturally into a too brief sampling of «Local Ecumenism» (97–103).

This chapter offers a sweeping summary of the official ecumenical activity of the Roman Catholic Church since Vatican II. It gives solid treatment of the dialogue with Orthodox Christianity, a topic often neglected by Roman Catholics and Protestants in North and South America and Northern and Western Europe. The author's privileged position ensures accurate knowledge of wide-ranging facts, such as the critical worldwide reception of *Ut Unum Sint* (37–43). Some of the book's details may be surprising to even the most educated readers. For example, those unfamiliar with Catholic-Orthodox dialogue will learn that the Roman Catholic Church recognizes as valid the *Anaphora of Addai and Mari* (a liturgical form which does not contain the words of eucharistic institution) in the Assyrian Church of the East (50). Ironically, this decision occurred within months of the Vatican document about *stricter* adherence to liturgical language within the Roman Catholic Church (*Liturgiam Authenticam*, 2001).

One criticism of this chapter stems from its primary focus on *official* meetings of religious *clergy*. These meetings of cosmopolitan leaders make some issues seem less divisive than devotional practices by

lay people «on the ground» would often suggest. For example, Cardinal Cassidy addresses the doctrinal status of Mary as a positive point in Catholic-Anglican dialogue (58–59), but he does not discuss the vast differences of Marian devotional practices in world Christianity. Later he summarizes his very optimistic view: «The role of Mary in the Church will in itself not be an insurmountable problem in my opinion, although the Marian dogmas may delay consensus» (108). It is difficult to confirm this optimism in the Americas, where Marian devotion sharply divides Roman Catholics from Protestants.

«The State of the Question» (104–121) fills some of the lacunae of the section on «Implementation.» The analysis of recent relations between the Roman Catholic and Russian Orthodox churches (112–127) shows the author at his best – it is a woven blend of hard-to-find facts and expert analysis from a person who knows the inner workings of ecumenical dialogue and what is at stake internationally. Cardinal Cassidy frankly assesses the goals of ecumenism, wondering if the goal of «visible, organic unity» is too lofty for the current state of world Christianity. He offers instead an idea of «reconciled diversity,» which is, «among the various ideas circulated in this connection, the goal closest to the Catholic vision» (106). He highlights the «ethical questions» of «abortion, homosexuality, euthanasia, or even the nature of marriage» (111) as obstacles to Christian unity. For Cardinal Cassidy, Christian unity must be grounded in «spiritual ecumenism ... in praying together, in reading the Bible together, in exchanging spiritual experiences, in learning to forgive and purify memories» (110).

The second chapter, on *Nostra Aetate*, mimics the format and strengths of the first chapter. Cardinal Cassidy thoroughly reports the official interreligious dialogue of the Church over the last forty years («Implementation,» 132–224). Catholic-Jewish relations receive pride of place (160–224), as they do also in *Nostra Aetate* itself. This section contains the most eminently readable portion of the book, in which the author traces the personal effects of Pope John Paul II on Catholic-Jewish relations (182–216). Cardinal Cassidy creates a tight narrative of some recent history, especially the events of 1987–90 which almost derailed the progress achieved in the first twenty-five years of Catholic-Jewish dialogue. The book concludes with a more trenchant «State of the Question» (225–63) than the first chapter provides. Again Cardinal Cassidy's knowledge of official interreligious meetings is remarkably thorough and up-to-date.

Despite the author's tendency in both chapters to report the activities of international religious leaders instead of local lay efforts, he does recognize that ecumenism and interreligious dialogue can only take root

in shared spiritual experiences on the ground. In his own words, «Agreements at the international level bring great joy to those involved, but may remain just beautiful documents unless they become part of the life of local communities» (97).

Michael Peppard

Mark R. Mullins (ed.): *Handbook of Christianity in Japan. Handbook of Oriental Studies (HdO) Section V: Japan. 423 sid. Brill, Leiden & Boston 2003.*

Handboka består av artiklar utarbeidde mellom 1996 og 2003 og er redigert av den amerikanske japanologen og teologen Mark Mullins. Artiklane fordeler seg på tre avsnitt som følgjer etter redaktørens fylldige innleiing om den sjuårige arbeidsprosessen.

Dei ti artiklane i den første og mest omfattande delen behandlar kristendommen gjennom tre periodar i japansk historie: Ein tidleg periode spenner over dei tre hundreåra frå 1549 til 1858. Perioden begynner med portugisk misjon og endar med to hundreår japansk isolasjon frå Vesten. Moderne katolsk og protestantisk misjon karakteriserer tida mellom 1859 og 1945. Japan åpnar seg igjen for vestleg misjon i 1859 men perioden endar med nederlaget i Stillehavskrigen 1945, ei hending som åpnar etterkrigsperioden. Artiklane beskriv hovudsakeleg historiske prosessar i periodane. Særleg i dei to siste periodane har artiklane imidlertid spesielle foki: kristendom og japansk imperialisme, «holiness»-rørsla, kristne grasrot rørslar, teologi og bibelomsetting.

Dei sju artiklane i avsnittet drøftar japansk kristendom i sosiale og kulturelle relasjonar. Interaksjonen med buddhisme, kristendom og nye religionar blir løft fram. Ein artikkel om forholdet mellom kristendom og Japan pekar med rette på kløfta mellom to livstradisjonar, men viser til at moderne skjønnlitteratur indikerer nye samband, eksempelvis med Endo Shusaku, etter Stillehavskrigen. Tre artiklar ser på skolegang for kvinner, sosial velferd og politikk i japansk kristendom.

Alle dei sytten første artiklane er utstyrte med fylldige og oppdaterte litteraturlister for vidare studium. Studiesiktet pregar boka. To avsluttande artiklar presenterer så material-ressursar for kristendomsforskning i Japan, forskningssentra og akademiske samfunn.

Dette er ei handbok og artiklane må ein vurdere i lys av dette. Ein finn lite eller ingenting av originale synspunkt og tolkingsteoriar. Artiklane er først og fremst objektivt solide og demonterer at den kristne rørsla i Japan ikkje er noen «subkultur», men solid knytt saman med akademisk forskning og modernitet. Handboka er til å bli klok av. Dessutan viser boka